«Από τα άγρια βοσκοτόπια της Βίγλας και του Φακού με τις εκατοντάδες παλιές και σύγχρονες μάντρες, μέχρι τις εύφορες πεδιάδες της Ατσικής και του Κοντοπουλίου με το χρυσοπράσινο μωσαϊκό που σχηματίζουν οι τράφοι ανάμεσα στα σιτοχώραφα, το μοναδικό τοπίο της λήμνου είναι ο καθρέφτης πέντε χιλιετιών αδιάλειπτης ανθρώπινης παρουσίας και αγροτικής δραστηριότητας.»

Λήμνος

Αγροτικές πρακτικές & βιοποικιλότητα

www.med-ina.org

MedINA

Το Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη Φύση και τον Άνθρωπο (MedINA) ιδρύθηκε το 2003 και αποστολή του είναι να εμπνέει τους ανθρώπους να αναγνωρίσουν την αξία και τη σχέση μεταξύ της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς τους και να εργάζεται για ένα δίκαιο και αειφόρο μέλλον στην περιοχή της Μεσογείου.

project terra lemnia

www.terra-lemnia.net

Το πρόγραμμα Terra Lemnia στοχεύει στη στήριξη παραδοσιακών πρακτικών του πρωτογενούς τομέα που συμβάλλουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και στη διαμόρφωση του ιδιαίτερου τοπίου της Λήμνου, μέσα από ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο έρευνας και δράσεων στο πεδίο, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς και παραγωγούς του νησιού.

Be Open GRAPHICS

freepik.com

Κοινή ονομασία:
Αμπελουργός

Emberiza Melanocephala

Ο Αμπελουργός είναι καλοκαιρινός επισκέπτης στη Λήμνο, αναπαράγεται από τα τέλη Απριλίου έως τον Ιούνιο και είναι αρκετά κοινό είδος. Προτιμά καλλιεργήσιμες περιοχές, τόσο ανοιχτές με μικρό ποσοστό θάμνων όσο και περιοχές με παρουσία δέντρων ή που γειτνιάζουν με δάση. Επίσης, παρατηρείται σε ανοιχτούς ελαιώνες και θαμνώνες, σε αμπελώνες και καλλιέργειες οπωροφόρων δέντρων. Προτιμά καλλιέργειες χαμηλής έντασης με παρουσία φυσικής βλάστησης όπου η διαθεσιμότητα των τροφικών του πηγών (έντομα την άνοιξη) είναι υψηλή.

Λ. Κακαλής

Emberiza Calandra

Κοινή ονομασία:
Τσιφτάς

Ο Τσιφτάς έχει μόνιμη παρουσία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους ενώ τον χειμώνα ο πληθυσμός του αυξάνεται καθώς πληθυσμοί της Βόρειας Ευρώπης διαχειμάζουν στη χώρα μας. Ο τσιφτάς χρησιμοποιεί αγροτικά ενδιαιτήματα τα οποία δεν έχουν αποδοθεί στην εντατική γεωργία.

Περιοχές εκτατικών καλλιεργειών δημητριακών με μίξη ανοιξιάτικων και χειμερινών καλλιεργειών, με ύπαρξη φυτοφρακτών και μειωμένη χρήση αγροχημικών αποτελούν το βέλτιστο ενδιαίτημα για το είδος. Επίσης τα λιβάδια με ύπαρξη φυτοφρακτών ή διάσπαρτων δέντρων χρησιμοποιούνται από αυτό σε μεγάλο βαθμό.

Λ. Κακαλής

Libellulidae (Sp.)

Κοινή ονομασία:
Λιβελλούλες

Οι λιβελλούλες είναι όμορφα έντομα με έντονους χρωματισμούς και πολύπλοκη νεύρωση πτερύγων. Το μήκος του ενηλίκου εντόμου κυμαίνεται μεταξύ 2 και 8,5 cm. Χαρακτηρίζονται ως αρπακτικά είδη, αγαπούν τον ήλιο και συχνά τα βλέπουμε να στέκονται στις άκρες των κλαδιών περιμένοντας το θήραμά τους, το οποίο το συλλαμβάνουν στον αέρα. Στα θηράματά τους συγκαταλέγονται πολλά επιβλαβή για τις καλλιέργειες είδη εντόμων.

Ν. Μπούκας

Coccinellidae (Sp.)

Κοινή ονομασία:
Πασχαλίτσες

Pixabay/ Myriams-Fotos

Οι πασχαλίτσες είναι μικρά έντομα, με συχνά ημισφαιρικό σχήμα. Το μέγεθός τους είναι περίπου 0,5 cm και τα χρώματά τους ποικίλλουν, με πιο συνηθισμένα αυτά του κόκκινου, του κίτρινου ή του μαύρου φέροντας ταυτόχρονα και κηλίδες διαφορετικού χρώματος και αριθμού, αναλόγως του είδους τους. Τόσο οι προνύμφες όσο και τα ενήλικα είναι αρπακτικά άλλων εντόμων, κυρίως επιβλαβών για τις καλλιέργειες.

Oenanthe Oenanthe

Κοινή ονομασία:
Σταχτοπετροκλής

Ο Σταχτοπετροκλής συναντάται σε μεγάλους πληθυσμούς σε όλη την έκταση της Λήμνου, από θέσεις δίπλα στη θάλασσα έως τις κορυφές των λόφων. Είναι καλοκαιρινός επισκέπτης που αναπαράγεται από τα τέλη Μαρτίου έως τον Μάιο. Αναπαράγεται σε μεγάλες πυκνότητες σε ανοιχτές, ξηρές περιοχές με διάσπαρτα βράχια, λιθώνες, βραχώδεις ρεματιές ενώ συχνά χρησιμοποιεί εσοχές σε πέτρινους τοίχους, περιφράξεις ή σπίτια. Τρέφεται κυρίως με διάφορα έντομα στο έδαφος.

Λ. Κακαλής

Agrostemma githago L.

Κοινή ονομασία:
Αγρόστεμμα

Το αγρόστεμμα αποτελεί δείκτη άσκησης παραδοσιακών αγροτικών πρακτικών και απαντάται σε κάποια χωράφια της λήμνου, κυρίως σε καλλιεργούμενους σιταγρούς. Είναι τυπικό παράδειγμα είδους πλήρως προσαρμοσμένου στις παραδοσιακές συνθήκες καλλιέργειας.

Η φυσική διασπορά του γίνεται μαζί με τους σπόρους των σιτηρών που έχουν παρόμοιο μέγεθος. Είναι φυτό ύψους συνήθως 10-50cm αλλά μπορεί να φτάσει και τα 100cm. Όλα τα μέρη του φυτού εκτός από τις κοτυληδόνες καλύπτονται από μακρύ, μαλακό ασπριδερό τρίχωμα. Τα σπέρματα έχουν χρώμα καφέ-μαύρο και είναι τοξικά για τον άνθρωπο και τα ζώα. Είναι φυτό πολύ ανθεκτικό στις χαμηλές θερμοκρασίες και ανθίζει από τον Μάιο έως τον Αύγουστο.

S. Meyer

Pelobates syriacus

Κοινή ονομασία:
Πηλοβάτης

Ο πηλοβάτης είναι ένας μεσαίου μεγέθους, παχουλός φρύνος, με μεγάλο κεφάλι και μεγάλα, προεξέχοντα μάτια. Το ολικό μήκος του σώματος μπορεί να φτάσει τα 10cm, αν και συνήθως είναι μικρότερος. Στο πίσω μέρος κάθε οπίσθιου ποδιού έχει μια κτηρινωπή οστέινη προεξοχή, το λεγόμενο «φτυάρι». Είναι νυκτόβιος φρύνος που σπάνια δραστηριοποιείται την ημέρα. Με τη βοήθεια των «φτυαριών» του , τρυπώνει βαθιά σε μαλακά χώματα, όπως αυτά των καλλιεργειών, όπου παραμένει κατά τη διάρκεια της ημέρας. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναδεύει το υπόστρωμα των αγρών, συμβάλλοντας στον αερισμό και την αποσυμπίεσή του, με αποτέλεσμα την καλύτερη κυκλοφορία του νερού και των θρεπτικών συστατικών, την αποδοτικότερη ανταλλαγή αερίων με την ατμόσφαιρα και την ανεμπόδιστη ανάπτυξη του ριζικού συστήματος των φυτών, κάνοντας το έδαφος πιο εύφορο και παραγωγικό.

Η. Στραχίνης

Falco naumanni

Κοινή ονομασία:
Κιρκινέζι

Το κιρκινέζι είναι ένα μεταναστευτικό γεράκι που θεωρείται απειλούμενο και αποτελεί είδος προτεραιότητας για την Ευρώπη. Συναντάται σε πολύ μικρούς πληθυσμούς και σε λίγες περιοχές στην Ελλάδα, ανάμεσά τους και στη λήμνο. Τρέφεται κυρίως με έντομα, τα περισσότερα από τα οποία είναι βλαβερά για τις καλλιέργειες, ενώ φωλιάζει σε παλιά πέτρινα κτίρια μέσα στα χωριά και σε πέτρινες γεωργικές κατασκευές όπως τα παραδοσιακά κτίρια στις μάντρες του νησιού. Περιοχές εκτατικών καλλιεργειών, με ύπαρξη φυτοφρακτών και με μειωμένη χρήση αγροχημικών αποτελούν τον βέλτιστο κυνηγότοπο για το είδος.

Λ. Κακαλής

Hemidactylus turcicus

Κοινή ονομασία:
Σαμιαμίδι

Το Σαμιαμίδι είναι ένα εντελώς ακίνδυνο και συμπαθητικό ερπετό με μήκος συνήθως έως 10cm, το οποίο προτιμά να φωλιάζει στις πέτρινες αγροτικές κατασκευές και φυσικά και στις μάντρες. Είναι νυκτόβιο και ευκίνητο με δάχτυλα βεντούζες που φέρουν όμως και νύχια, πράγμα που το καθιστούν εξαίρετο αναρριχητή. Το δέρμα του είναι ημιδιαφανές. Τρέφεται με μικρά αρθρόποδα, πολλά από τα οποία είναι βλαβερά για τις παρακείμενες καλλιέργειες. Πρόκειται για ερπετό από τα ελάχιστα που παράγουν ήχους. Οι ήχοι αυτοί μπορεί να ποικίλουν ανάλογα με τις διαθέσεις του ερπετού.

Η. Στραχίνης

Cladanthus mixtus(L.) Chevall

Κοινή ονομασία:
Μαροκινό Χαμομήλι

Το μαροκινό χαμομήλι αποτελεί δείκτη άσκησης παραδοσιακών αγροτικών πρακτικών. Καλύπτει μεγάλες εκτάσεις αγρανάπαυσης και αρόσιμες εκτάσεις στις πεδιάδες Καμίνια και Πολιόχνη. Το συγκεκριμένο είδος βρίσκεται σε λίγες περιοχές στην Ελλάδα και δεν είχε ποτέ άλλοτε καταγραφεί στο νησί της Λήμνου πριν τις έρευνες του Terra Lemnia. Είναι μονοετές με ύψος περί τα 30-50 εκ. και ανθίζει από τον Απρίλιο έως τον Ιούνιο. Προτιμά υγρά και πλούσια σε θρεπτικά στοιχεία, ενώ αποτελεί αρωματικό και φαρμακευτικό φυτό.

S. Meyer

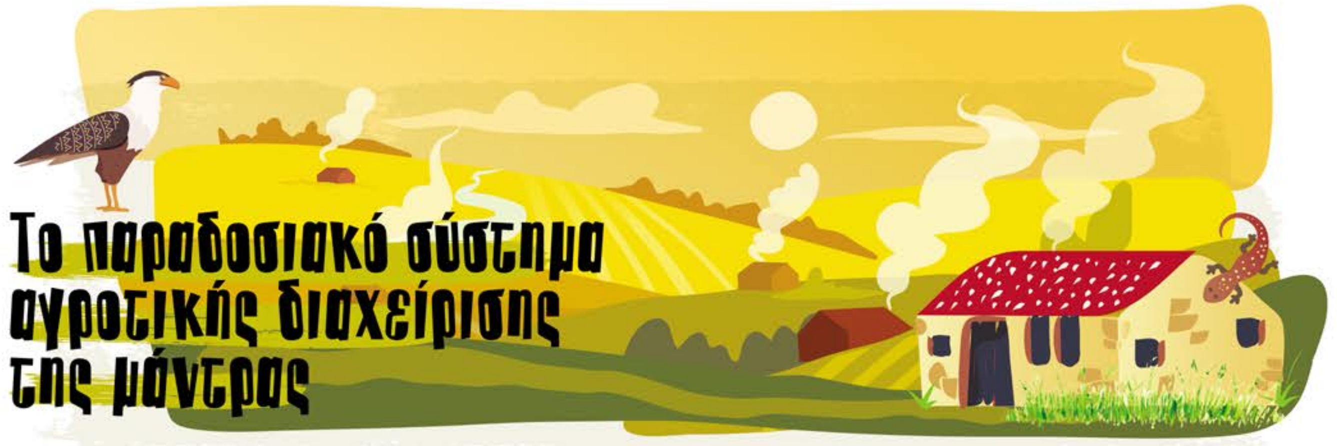

Το παραδοσιακό σύστημα αγροτικής διαχείρισης της μάντρας

Η μάντρα, παραδοσιακή αγροτική κατασκευή της Λήμνου, είναι ένα σύνθετο, πολυλειτουργικό συγκρότημα περιφραγμένο με ξερολιθιά, μέσα στο οποίο βρίσκονται σταβλικές εγκαταστάσεις, η καλύβα του «κεχαγιά» (του γεωργο-κτηνοτρόφου που διαχειρίζεται την εκμετάλλευση), ένας αχυρώνας, ενώ, ανάλογα με την περίπτωση, μπορεί να υπάρχει ένα πέτρινο αλώνι, ένας μικρός χώρος για τυροκόμηση, ένας φούρνος, ένας μπαξές και ένα αμπέλι. Οι παραδοσιακές μάντρες αποτελούν σημαντικά στοιχεία του τοπίου και της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού, έχουν όμως σημαντική αξία και για τη βιοποικιλότητα, καθώς πολλά είδη ερπετών και ασπόνδυλων ειδών έχουν ως ενδιαίτημα αυτές τις πέτρινες κατασκευές, ενώ το παγκόσμια απειλούμενο Κιρκινέζι φωλιάζει σε κάποιες από αυτές και κυνηγάει γύρω από αυτές. Οι μάντρες συγκροτούν τον πυρήνα του μικτού γεωργο-κτηνοτροφικού συστήματος της Λήμνου. Γύρω από τις μάντρες αναπτύσσεται ένα σύστημα κτιριακών εγκαταστάσεων, βοσκοτόπων, καλλιεργειών και ανθρώπινων σχέσεων που δρουν συμπληρωματικά και επέτρεψαν στους ανθρώπους να επιβιώνουν για αιώνες. Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά αυτού του παραδοσιακού συστήματος της μάντρας είναι η διαφοροποίηση και η συμπληρωματικότητα.

Διαφοροποίηση

Το σχετικά χαμηλό ανάγλυφο και οι ήπιες κλίσεις του εδάφους, σε συνδυασμό με την κατανομή της αγροτικής γης μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων το 19ο αιώνα, οδήγησαν σε συνύπαρξη καλλιεργήσιμων εκτάσεων και βοσκοτόπων σε μικρή απόσταση, δημιουργώντας ένα μείγμα χρήσεων γης ακόμη και σε τμήματα της Λήμνου που είναι ως επί το πλείστον κτηνοτροφικά. Αυτό το μωσαϊκό χρήσεων γης προκύπτει ως αποτέλεσμα μιας στρατηγικής διαφοροποίησης που ακολούθησαν οι αγρότες για να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες παραγωγής. Η διαφοροποίηση εκφράζεται μέσα από την πολυκαλλιέργεια (περισσότερες καλλιέργειες για να μειωθεί η πιθανότητα ασθενειών και άσχημων σοδειών), σχετίζεται με τη διασπορά πολλών μικρών αγροτεμαχίων σε διαφορετικές περιοχές για την εκμετάλλευση των μικρο-οικοσυστημάτων σε ολόκληρο το νησί και συνδέεται με τις πρακτικές της αμειψισποράς, της αγρανάπαυσης, της συγκαλλιέργειας και της χρήσης τοπικών ποικιλιών και σπόρων. Λόγω αυτής της διαφοροποίησης συντηρείται το μοναδικό και πλούσιο λημνιακό τοπίο.

Συμπληρωματικότητα

Το μωσαϊκό χρήσεων γης που συναντάται στη Λήμνο αντιστοιχεί σε ένα μικτό σύστημα γεωργίας και κτηνοτροφίας, που ενσωματώνει την κτηνοτροφία στις βασικές γεωργικές πρακτικές αμειψισποράς και αγρανάπαυσης. Αυτό μπορεί να περιγραφεί ως ένα ημι-εκτατικό κτηνοτροφικό σύστημα, όπου γίνεται εποχιακή βόσκηση των ζώων στα χωράφια που βρίσκονται σε αγρανάπαυση (συνδυάζοντας τη διατροφή των ζώων με τη φυσική λίπανση του εδάφους μέσω της κοπριάς), ενώ οι πρόσθετες διατροφικές ανάγκες του κοπαδιού καλύπτονται με βόσκηση σε κοντινούς βοσκότοπους. Διατηρείται έτσι μια ισορροπία μεταξύ φυτικής και ζωικής παραγωγής, ενώ η καλλιέργεια μικρών εκτάσεων με θρεπτικά είδη εντός των βοσκήσιμων εκτάσεων με φυσική βλάστηση δημιουργεί ένα ξεχωριστό και σημαντικό μωσαϊκό, εξασφαλίζοντας επίσης καλής ποιότητας τροφή και για τους άλλους οργανισμούς των οικοσυστημάτων της περιοχής. Η πρακτική αυτή εξακολουθεί να κυριαρχεί σε ολόκληρη τη Λήμνο σήμερα, αν και οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις δεν είναι αυτάρκεις όπως ήταν στο παρελθόν (όταν δηλαδή τα κοπάδια είχαν τέτοιο μέγεθος που οι ανάγκες σε τροφή μπορούσαν να καλυφθούν πλήρως από την παραγωγική δυνατότητα κάθε εκμετάλλευσης σε βοσκότοπους και χορτονομές) και πλέον εξαρτώνται από τις εισαγόμενες ζωοτροφές. Η συμπληρωματικότητα συνδέεται με την παράλληλη εφαρμογή των πρακτικών της βόσκησης σε φυσικό βοσκότοπο και σε αροτραίες εκτάσεις, με την καλλιέργεια αροτραίων εκτάσεων για ιδιοπαραγωγή ζωοτροφών και με τη χρήση κοπριάς.

Εγκατάλειψη γης

Η εγκατάλειψη της γης είναι κατά βάση παρενέργεια των μεταβαλλόμενων αγροτικών πρακτικών ή των γενικών κοινωνικο-οικονομικών (ακόμη και περιβαλλοντικών) συνθηκών, παρά μια πρακτική καθαυτή. Η εγκατάλειψη της γης στη Λήμνο, όπως καταγράφηκε από το πρόγραμμα Terra Lemnia, αναφέρεται σε πρώην καλλιεργούμενες εκτάσεις που έχουν παραμείνει σε αγρανάπαυση για αρκετά χρόνια και έχουν μετατραπεί σε άγονους βοσκότοπους ή έχουν καλυφθεί μέσω της φυσικής διαδοχής με άγρια βλάστηση. Πρόκειται για χωράφια που έχουν παραμείνει ακαλλιέργητα για περισσότερα από 20–30 χρόνια, είτε ως αποτέλεσμα του εκμηχανισμού στη δεκαετία του 1960 (οι καλλιέργειες σε αναβαθμίδες ήταν ακατάλληλες για όργωμα με μηχανήματα) είτε ως αποτέλεσμα των μεταβαλλόμενων πρακτικών που σχετίζονται με την εφαρμογή της ΚΑΠ από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα, σε συνδυασμό με τη γενικότερη εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα από την εποχή της μετανάστευσης των μεταπολεμικών χρόνων. Κάποια ακόμα χωράφια εγκαταλείφθηκαν πιο πρόσφατα λόγω της αύξησης του πληθυσμού των αγριοκούνελων, τα οποία προκαλούν σημαντικές ζημιές στις καλλιέργειες. Η πληθυσμιακή αυτή αύξηση οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, εκ των οποίων βασικό ρόλο παίζει και η διατάραξη της ισορροπίας των οικοσυστημάτων και των ειδών.

Πολυκαλλιέργεια

Η αξιοποίηση διαφορετικών τύπων καλλιεργειών από τον παραγωγό μειώνει τους κινδύνους από μία κακή σοδειά ενώ παράλληλα αυξάνει τα διαθέσιμα ενδιαιτήματα για μια σειρά ζώων, κυρίως εντόμων (ωφέλιμων και μη) και των πουλιών που τρέφονται με αυτά. Οι καλλιέργειες χωρίζονται σε ετήσιες και πολυετείς (ή μόνιμες). Οι δύο βασικοί τύποι καλλιεργειών στους οποίους επικεντρώνεται το πρόγραμμα Terra Lemnia είναι τα σιτηρά και τα ψυχανθή, δεδομένου ότι αποτελούν την πλειοψηφία των καλλιεργειών στη Λήμνο και χρησιμοποιούνται ως μέρος του μικτού γεωργοκτηνοτροφικού συστήματος.

Αμειψισπορά

Η πρακτική της καλλιέργειας μιας σειράς διαφορετικών τύπων καλλιεργειών στην ίδια περιοχή σε διαδοχικές περιόδους (δύο, τριών ή περισσότερων ετών), έχει αποδειχθεί ότι εμποδίζει την εδαφική εξάντληση, επιτρέποντας στο έδαφος να ανακτήσει την αντοχή και τη γονιμότητά του. Η εναλλαγή σιτηρών και ψυχανθών στην καλλιέργεια ήταν μια κοινή γεωργική πρακτική ήδη από την αρχαιότητα, επιτρέποντας τη διατήρηση της γονιμότητας των καλλιεργούμενων εδαφών αλλά και δίνοντας χώρο σε αρκετά είδη ετήσιων άγριων φυτών που εξαρτώνται από αυτήν την εναλλαγή.

Αγρανάπαυση

Διαδικασία όπου το χωράφι αφήνεται να «ξεκουραστεί» διακόπτοντας την καλλιέργεια για μια συγκεκριμένη περίοδο (συνήθως μια καλλιεργητική περίοδο). Η πρακτική αυτή ενσωματωνόταν συνήθως σε συστήματα αμειψισποράς, συμβάλλοντας στη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους. Αποτελεί σημαντική πρακτική για την επιβίωση και εξάπλωση πολλών ετήσιων άγριων φυτών και των εντόμων που εξαρτώνται από αυτά, αυξάνοντας έτσι την τροφή για τα πουλιά, ενώ δίνει παράλληλα τη δυνατότητα σε αμφίβια, όπως ο Πηλοβάτης, τη δυνατότητα για φώλιασμα στο έδαφος που παραμένει ακατέργαστο για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Συγκαλλιέργεια

Η πρακτική της ανάμειξης δύο, ή περισσότερων, τύπων καλλιεργειών στο ίδιο χωράφι ταυτόχρονα, με στόχο την αμοιβαία τους ωφέλεια (όπου το ένα φυτό παρέχει κάποιο χρήσιμο συστατικό στο άλλο, αυξάνοντας την απόδοσή του). Η συνήθης συγκαλλιέργεια στη Λήμνο είναι κριθάρι και βρώμη. Η συγκαλλιέργεια βοηθάει επίσης στην επιβίωση αρκετών άγριων φυτών και ωφέλιμων εντόμων.

Τοπικές ποικιλίες

Η Λήμνος φημίζεται για τον πλούτο των τοπικών της ποικιλιών (σιτάρι, κριθάρι, όσπρια, αμπέλια, λαχανικά), καλλιεργούμενων φυτών που έχουν προκύψει μέσα από μια μακρά διαδικασία επιλογής από τους αγρότες του νησιού. Οι τοπικές ποικιλίες είναι προσαρμοσμένες στις τοπικές εδαφικές και κλιματικές συνθήκες, έχουν χαμηλότερες απαιτήσεις σε εισροές και παρουσιάζουν ανθεκτικότητα σε εχθρούς και ασθένειες των καλλιεργειών. Μέσα από το πρόγραμμα Terra Lemnia γίνονται πολύπλευρες ενέργειες με στόχο τη διατήρηση των τοπικών ποικιλιών της Λήμνου, οι οποίες αποτελούν επίσης αναπόσπαστο κομμάτι της βιοποικιλότητας του νησιού.

Χρήση τοπικών σπόρων

Ορισμένοι αγρότες της Λήμνου εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τους δικούς τους σπόρους, αν και οι περισσότεροι σπόροι, μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), λαμβάνονται από το εμπόριο. Η πρακτική αυτή σχετίζεται επίσης με τη χρήση τοπικών ποικιλιών και τη γενετική ποικιλότητα της περιοχής. Η χρήση των τοπικών σπόρων παρουσιάζει πολύ μικρότερη πιθανότητα εισβολής νεόφυτων και ευνοεί τα γηγενή άγρια φυτά.

Χρήση κοπριάς

Η κοπριά είναι βιολογικό υλικό που χρησιμοποιείται για τη λίπανση της γης και αποτελείται συνήθως από περιττώματα οικόσιτων ζώων, με ή χωρίς στρωμνή, όπως άχυρο, σανό ή υπόστρωμα. Η κοπριά συμβάλλει στη γονιμότητα του εδάφους, καθώς προσφέρει οργανική ύλη και θρεπτικά συστατικά, όπως το άζωτο, τα οποία αξιοποιούνται από βακτήρια, μύκητες και άλλους οργανισμούς στο έδαφος.

Ιδιοπαραγωγή ζωοτροφών

Η πρακτική αυτή συνίσταται στην καλλιέργεια αροτραίων εκτάσεων για την παραγωγή βοσκήσιμης ύλης με τη μορφή συγκομιζόμενης ζωοτροφής (σανό, αχυρόμπαλες), ενώ παράλληλα μπορεί να γίνεται και απ' ευθείας βόσκηση στον αγρό λειτουργώντας συμπληρωματικά με τη βοσκή σε φυσικές εκτάσεις. Η ιδιοπαραγωγή ζωοτροφών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα λειτουργίας του γεωργοκτηνοτροφικού συστήματος της Λήμνου και συντελεί στην παραγωγική χρήση του αγροτικού χώρου και στην πολυκαλλιέργεια, προστατεύοντας έμμεσα τους φυσικούς βοσκότοπους από φαινόμενα υπερβόσκησης.

Εποχιακή βόσκηση σε αροτραίες εκτάσεις

Η πρακτική της βόσκησης σε αροτραίες εκτάσεις πραγματοποιείται είτε μετά τη συγκομιδή (βόσκηση σε «καλαμιές») είτε στα πρώιμα στάδια της ανάπτυξης των φυτών (βόσκηση στα «τσαΐρια») ή και στις δύο περιόδους. Συνήθως, οι καλλιέργειες αυτές συγκομίζονται για παραγωγή ζωοτροφής, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αγρότες τις καλλιεργούν μόνο για την εποχιακή βόσκηση των ζώων. Η πρακτική αυτή είναι επίσης ευεργετική για την παραγωγικότητα των καλλιεργειών καθώς αυξάνει τη γονιμότητα του εδάφους μέσω της κοπριάς και συμβάλλει στη διατήρηση της μικροπανίδας που αποικοδομεί την κοπριά αυτή. Παράλληλα, τόσο μέσω της κοπριάς, όσο και των οπλών και του τριχώματος των ζώων, μεταφέρονται και αποτίθενται σπόροι άγριων φυτών, αυξάνοντας έτσι την παρουσία και τους πληθυσμούς αυτών στις αροτραίες εκτάσεις.

Χρήση βιολογικών λιπασμάτων

Τα λιπάσματα είναι θρεπτικά συστατικά που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη των φυτών, συμβάλλοντας στην αύξηση των αποδόσεων. Τα λιπάσματα μπορούν να είναι βιολογικά, περιλαμβανομένης της επεξεργασμένης ή μη επεξεργασμένης κοπριάς, του κομπόστ, του κομπόστ γαιοσκωλήκων, της λυματολάσπης και άλλων οργανικών υλικών που χρησιμοποιούνται για την παροχή θρεπτικών συστατικών στα εδάφη, ή συνθετικά, τα οποία παράγονται βιομηχανικά με χημικές διεργασίες ή με εξόρυξη ορυκτών. Η χρήση βιολογικών λιπασμάτων όταν γίνεται λελογισμένα βοηθά και τα άγρια φυτικά είδη που απαντώνται στις καλλιέργειες.

Ελεύθερη βόσκηση σε φυσικό βοσκότοπο

Τα εκτρεφόμενα είδη ζώων στη Λήμνο είναι μηρυκαστικά (κυρίως πρόβατα και κατσίκες), γεγονός που συνεπάγεται την ημερήσια ανάγκη κατανάλωσης σημαντικής ποσότητας χονδροειδούς ζωοτροφής, η οποία εξασφαλίζεται με τον οικονομικότερο τρόπο μέσω της ελεύθερης βόσκησης. Η ορθολογική χρήση ενός βοσκότοπου αποτελεί βασική παράμετρο για τη διατήρηση της παραγωγικότητάς του και συμβάλλει σε μέγιστο βαθμό στην αύξηση των φυτικών ειδών που απαντώνται σε αυτόν. Η εναλλαγή των εκτάσεων που βόσκουν τα ζώα εντός μιας περιόδου αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα πρόληψης της υποβάθμισης των βοσκοτόπων, συμβάλλοντας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προστασία του εδάφους.

Χρήση τοπικά προσαρμοσμένων φυλών ζώων

Τα ζώα των τοπικών φυλών αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της βιοποικιλότητας της Λήμνου. Είναι πλήρως προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες συνθήκες του τόπου προσφέροντας πολλαπλά οφέλη τόσο στην παραγωγή όσο και στο περιβάλλον εξαιτίας του λιτοδίαιτου χαρακτήρα τους, της ανθεκτικότητάς τους σε ασθένειες και της δυνατότητας να βόσκουν στους σχετικά χαμηλής παραγωγικότητας βοσκότοπους του νησιού, μειώνοντας την ανάγκη αγοράς ή καλλιέργειας ζωοτροφών. Τις τελευταίες δεκαετίες άρχισαν να εκτρέφονται λιγότερο ανθεκτικές, «βελτιωμένες» φυλές ζώων, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα να παράγουν περισσότερο προϊόν, όταν τους εξασφάλιζαν κατάλληλες συνθήκες περιβάλλοντος και διατροφής. Ωστόσο, σταδιακά αποδεικνύεται η μη αειφορική φύση αυτής της επιλογής, καθώς οι μη προσαρμοσμένες «βελτιωμένες» φυλές δεν μπορούν να βόσκουν σε οριακές περιβαλλοντικές συνθήκες, χρειάζονται στέγαση σε υψηλού κόστους κτίσματα, καταναλώνουν υψηλής θρεπτικής αξίας καλλιεργούμενες ζωοτροφές που συχνά μεταφέρονται από μεγάλες αποστάσεις, δεν διαθέτουν ισχυρό ανοσοποιητικό σύστημα με αποτέλεσμα να χρειάζονται συχνά θεραπείες και φάρμακα, ενώ καταναλώνονται σημαντικά ποσά ενέργειας για την εξασφάλιση της εκτροφής τους. Μέσα από το πρόγραμμα Terra Lemnia έχουν καταγραφεί οι εγχώριες φυλές προβάτων και επιχειρείται η στήριξη των παραγωγών που τις διατηρούν.